

КОВИД-19 халдварын тархалтын үед сонгууль зохион байгуулах нь ӨМНӨД СОЛОНГОС УЛСЫН ТУРШЛАГА

Антонио Спинелли

КОВИД-19-ийн тархалт дэлхий нийтийг түгшээж буй энэ цаг үед ээлжит сонгууль товлоод байсан улс орнууд цаг хугацаанд нь сонгуулиа зохион байгуулах уу, эсвэл хойшлуулах уу гэдэг адармаатай сорилттой тулгарч байна.

Энэ хоёр шийдлийн тэнцвэрийг олоход амаргүй нь ойлгомжтой. Төр, иргэд хоорондын нийгмийн гэрээг гүйцэлдүүлэх нь чухал хэдий ч иргэдийн эрүүл мэнд, амь насанд эрсдэл учрах нөхцөл үүсвэл яах вэ? Санал хураалтын үеэр хүмүүс олноороо цуглах нь зайлшгүй ба үүнээс үүдэн халдварын тархалт нэмэгдэхээс болгоомжлох нь зүй ёсны асуудал боловч үүнийг бусад хүчин зүйлээс чухал гэж үзэх үү?

Ардчилал, сонгуульд дэмжлэг үзүүлэх олон улсын хүрээлэн (АСДҮОУХ)-гээс эрхлэн Дэлхий даяарх КОВИД-19-ийн тархалт ба сонгуульд үзүүлэх нөлөө ([Global Overview of COVID-19: Impact on Elections](#))-г судлан байнга шинэчилж буй тоо, мэдээллээс үзэхэд энэхүү нийтлэл хэвлэлтэд шилжих үед 50 шахам орон, муж, нутаг дэвсгэрийн хэмжээнд халдварын тархалт хүндрэхээс сэргийлэн сонгуулиа хойшлуулах шийдвэрт хүрчээ. Зарим улс орон төвөгтэй бөгөөд эрсдэлтэй алхам хэдий ч ээлжит сонгуулиа цаг хугацаанд нь зохион байгуулах шийдвэр мөн гаргаад байна.

Бүгд Найрамдах Солонгос Улс бол ийм зоримог алхам хийж КОВИД-19-ийн тархалтын үед улсын хэмжээний томоохон сонгууль зохион байгуулсан анхны орнуудын нэг юм. Үндэсний Ассамблейн 300 гишүүнийг сонгох 21 дэх удаагийн сонгууль нь 2020 оны 4-р сарын 15-ны өдөр болсон ба уг сонгууль нь хоёр ч зэрэгцээ асуудлаар сорилт давж эргэлзээ тайлсан чухал туршлага болсныг энд онцолж байна.

Иргэдийнхээ итгэлийг хөсөрдүүлэхгүй байх сорилт

Сонгуультай холбогдох эхний сорилт нь тус улсын дотоод асуудалд илүүтэй хамаарна. БНХАУ-аас гадна энэ оны 2-р сарын байдлаар КОВИД-19 хурдтай тархсан орны нэг нь Өмнөд Солонгос Улс байв. Тус улсын засгийн газар халдварын тархалтын эсрэг оношилгоо шинжилгээ, хяналт,

хавьтлын илрүүлэлт, өөрийгөө тусгаарлах болон олон нийтийн газар бусдаас зай барих шаардлага, гадаадаас ирсэн зорчигчдыг хатуу хөл хорионд байлгах зэрэг цогц арга хэмжээ авч хэрэгжүүлжээ. Үүнтэй зэрэгцэн 2020 оны Үндэсний Ассамблейн сонгуулийг 4-р¹ сард товлосон хугацаанд нь зохион байгуулах боломжтой эсэх талаар улс төрийн хүрээнд болон нийгэмд маргаан өрнөж тодорхойгүй нөхцөл байдал үүсээд байсан нь ч вирусийн халдварын тархалтыг амжилттай намжааж чадсанаар сонгуулиа цаг хугацаанд нь зохион байгуулах нь зүйтэй гэсэн шийдэлд хүрчээ.

КОВИД-19-ийн тархалт нь 2020 оны сонгуулийг угтан улс төрд гол анхаарал татаж байсан асуудлуудад хандах хандлагыг өөрчлөхөд нөлөө үзүүлжээ. Жилийн эхний байдлаар вирусийн халдварын тархалт эхлэхээс өмнө уламжлалт асуудлууд буюу эдийн засгийн өсөлт, сонгуулийн хуулийн шинэчлэл², Бүгд Найрамдах Ардчилсан Солонгос Ард Улстай харилцах харилцаа болон бусад асуудал зонхилж байв. КОВИД-19-ийн тархалт нийгмийг цочроосноор, төрийн зүгээс арга хэмжээ авахдаа цаг алдсан нь шүүмжлэл дагуулж, цар тахлын эсрэг авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээ зонхилох асуудал болж ирсэн байна.

Ийм онцгой нөхцөл байдалд өрнөсөн тус сонгууль нь улс төрийн хоёр гол хүчний аль алинд нь сонгуулийн болоод улс төрийн дэмжлэгээ нэмэгдүүлэх боломж нээж өгсөн гэж хэлж болно. Ерөнхийлөгч Мүн Жэ-ин, түүний тэргүүлж буй засгийн газар, эрх баригч Солонгосын Ардчилсан намын хувьд хямралыг давж туулах чадвар болоод

¹ Бүх нийтийн албан ёсны сонгуулийн тухай хуулийн (Public Official Election Act) 196-р зүйлд зааснаар Ерөнхийлөгч "байгалийн гамшиг, газар нутгийг хамарсан бусад аюул тохиолдсон, эсхүл бусад зайлшгүй нөхцөл" үүссэн бол сонгуулийг хойшлуулах эрхтэй.

² 2019 оны 12-р сард буюу 2020 оны 4-р сард болсон сонгуулиас хэдхэн сарын өмнө Сонгуулийн хуульд хоёр томоохон өөрчлөлт тусч батлагдсан нь (а) Үндэсний Ассамблейн 300 гишүүний 253-ыг нэг мандаттай тойргоос мажоритар системээр, 47-г намын жагсаалтаас хувь тэнцүүлэх зарчмаар сонгох болж сонгогч намд болон нэр дэвшигчид хоёр санал өгөх болсны зэрэгцээ (б) сонгуульд санал өгөх насыг 19 байсныг 18 болгож бууруулсан явдал байв.

цар тахлын эсрэг арга хэмжээний үр нөлөөг сонгогчдод батлан харуулах нь юу юунаас чухал болж ирсэн. Харин сөрөг хүчний хувьд засгийн газрын зүгээс цар тахлын эсрэг авсан арга хэмжээ нь хангалтгүй байгааг шүүмжлэн сонгогчдод ятган ойлгуулах, улмаар КОВИД-19-ийн тархалтыг тогтоож чадаагүйн улмаас эдийн засагт учрах хохирлыг онцлоход сонгуулийн гол тактик нь чиглэж байв.

Цар тахал нүүрлэсэн нөхцөлд сонгууль зохион байгуулсан сорилт

Хоёр дахь сорилт нь илүү өргөн хүрээтэй буюу олон улсад хамаарахуйц байсан гэж хэлж болно. КОВИД-19-ийн тархалтын үед үндэсний хэмжээнд томоохон сонгууль зохион байгуулж түүчээлсэн анхны орнуудын нэг³ болох тул Өмнөд Солонгосын 21 дэх удаагийн Үндэсний Ассамблейн сонгууль нь бэлтгэл хангах үе шатнаас эхлээд дэлхий нийтийн сонирхлыг татаж эхэлсэн билээ. Дэлхийн бүх тивийн улсуудын сонгуулийн төв байгууллага, сонгуулийн мэргэжилтнүүд, судлаач эрдэмтэд, иргэний нийгмийн төлөөлөл, улс төрчид Өмнөд Солонгосын туршлагыг эхнээс нь дуустал нүд салгалгүй ажигласан гэхэд болно. Халдварт өвчний тархалт газар авсан онцлог бөгөөд бэрхшээлтэй нөхцөл байдалд сонгууль зохион байгуулсан Солонгосын [Үндэсний Сонгуулийн Хороо](#) (ҮСХ) –ны туршлагаас дараах хэд хэдэн асуудал гол анхаарал татаж байв:

- Санал хураах байрны эрүүл аюулгүй орчныг хангахын тулд ямар ямар арга хэмжээ авсан бэ? Эдгээр нь сонгогчдод итгэл үнэмшил төрүүлж сонгуульдаа идэвхтэй оролцох баталгаа болж чадсан уу?
- Цар тахал нь улс төрийн намуудын сонгуулийн кампанит ажил, сонгогчидтой ажиллах боломжид хэрхэн нөлөөлсөн бэ?
- КОВИД-19-тэй холбоотой эрсдэлээс болгоомжилсон сонгогчид саналаа өгөхгүй байх нөхцөл үүсэх үү, энэ нь сонгуулийн ирцэд хэрхэн нөлөөлөх вэ? Цар тахлын улмаас үүссэн нөхцөл байдал нь сонгуулийн хууль

³ АСДҮОУХ-гийн Дэлхий даяарх КОВИД-19 –ийн тархалт ба сонгуульд үзүүлэх нөлөө судалгаанд 2020 оны 3-р сарын байдлаар КОВИД-19-ийн тархалтын нөхцөлд сонгууль зохион байгуулаад байгаа улсуудыг дурдсан ба үүнд Австрали (Кюинсланд мужийн орон нутгийн сонгууль), Бүгд Найрамдах Доминикан (хотын сонгууль), Франц (орон нутгийн сонгууль), Герман (Бавари мужийн орон нутгийн сонгууль), Гуяна (үндэсний хэмжээний ээлжит сонгууль), Израил (үндэсний хэмжээний ээлжит сонгууль), Мали (үндэсний хэмжээний ээлжит сонгууль), Швейцар (орон нутгийн сонгууль), Вануату (үндэсний хэмжээний ээлжит сонгууль) зэрэг багтаж байна.

ёсны байх буюу легитим чанарт нөлөөлөх үү?

- Эцэст нь сонгуулийг товлосон цаг хугацаанд нь зохион байгуулах шийдвэр сонгогчдын болоод сонгуулийн ажилтнуудын эрүүл мэндэд эрсдэл учруулах уу?

Онцгой нөхцөл байдалд тохируулан онцгой арга хэмжээ авсан нь

КОВИД-19-тэй холбоотой хямрал эхэлсэн цагаас ээлжит сонгуулийг товлосон цаг хугацаанд нь зохион байгуулах албан ёсны шийдвэр гарах хүртэл ҮСХ-ны зүгээс сонгогчдод саналаа өгөхөд аливаа эрсдэл үүсэхгүй эрүүл аюулгүй орчныг бүрдүүлэхэд анхаарал хандуулж, улмаар албан ёсны шийдвэр гарсан даруй яаралтай арга хэмжээ авч эхэлсэн аж. ҮСХ-ны дарга сонгогчдод хандан гаргасан мэдэгдэлдээ “Сонгуулийн зохион байгуулалтын гол ажил нь ариутгал халдваргүйжүүлэлтийг дээд зэргээр хийхэд чиглэх ба энэ хүрээнд ҮСХ сонгогч эрүүл мэнддээ санаа зовох зүйлгүй саналаа өгөх орчныг бүрдүүлэхийн төлөө зохих арга хэмжээнүүдийг төлөвлөн хэрэгжүүлэх болно” гэж дурджээ. Ийнхүү амласнаа нэн даруй ажил хэрэг болгож сонгогч санал өгөх явцдаа вирусийн халдвар авч, бусдад түгээхээс сэргийлэх зорилготой хэд хэдэн онцгой арга хэмжээ авахаа зарласан. Үүнд:

Саналаа урьдчилж өгөхийг хөхиүлэн дэмжих

Эдгээр арга хэмжээний эхнийх нь сонгогчдод урьдчилж санал өгөх боломж олгосон хуулийн зохицуулалтыг аль болох түлхүү ашиглахыг хөхиүлэн дэмжих явдал байв. Урьдчилсан санал хураалтыг анх 2013 онд болсон нөхөн сонгуулиар хуульчилж нэвтрүүлсэн ба дараа жил нь орон даяар зохион байгуулсан орон нутгийн сонгуульд бүрэн нэвтрүүлж сонгогч сонгуулийн өдрөөс өмнө оршин суугаа хаяг хамаарахгүй, байгаа газраа санал өгөх боломж олгосон. 2020 оны сонгуулийн хувьд урьдчилж санал хураах үйл ажиллагаа 4-р сарын 10-11-ний өдрүүдэд явагдсан бөгөөд сонгогчид улс даяар үйл ажиллагаа явуулж эхэлсэн 3500 санал хураах байрны алинд ч очиж саналаа өгөх боломжтой байв. Ийнхүү аль болох олон сонгогчийн саналыг урьдчилж өгүүлэхээр хичээсэн нь сонгуулийн өдрийн ачааллыг бууруулж сонгогчид олноор бөөгнөрөхөөс сэргийлэх зорилго агуулж байлаа.

Дээрхээс гадна бас нэг чухал арга хэмжээ нь КОВИД-19-өөр өвчлөн эмнэлэгт эмчлүүлж байгаа хүмүүс, хөл хорионд тусгаарлагдсан болон халдвар авсан хүмүүстэй хавьталд орсны улмаас өөрийгөө тусгаарлаад буй хүмүүст “гэрээс санал

өгөх (шуудангаар урьдчилж санал өгөх) боломж” олгосон. Хэвийн нөхцөлд болж өнгөрсөн өмнөх сонгуулиудад зөвхөн тусгайлан заасан тодорхой нөхцөлд сонгогч⁴ гэрээсээ санал өгөх боломжтой байж ирсэн. Энэ удаад шуудангаар санал өгөхийн тулд сонгогч 3-р сарын 24-28-ны хооронд “гэрээс санал өгөх” өргөдлийн маягт бөглөн орон нутгийн засаг захиргааны байгууллагадаа хүргүүлэх журамтай байлаа.

“Гэрээс санал өгөх” хүсэлт хүлээж авах хугацаа албан ёсоор дуусгавар болсны дараа ҮСХ-ноос КОВИД-19-ийн халдвар авсан хүмүүсийн сонгох эрхийг хангах нэмэлт арга хэмжээ авсан нь эмнэлэг болон эрүүл мэндийн байгууллага дээр тусгай санал хураах байрууд байгуулж халдвар аван эмчлүүлж буй сонгогчид болон эмнэлгийн ажилтнуудад урьдчилж санал өгөх боломж олгосон явдал байв.

Санал авах байранд эрүүл, аюулгүй орчин бүрдүүлэх

ҮСХ-ны зүгээс 4-р сарын 15 буюу сонгуулийн өдөр нийт 14,330 санал хураах байранд биеэр ирж санал өгөх сонгогчдод эрүүл аюулгүй нөхцөлд санал өгөх боломжийг бүх талаар хангах шийдмэг арга хэмжээнүүд авсан. Энэ хүрээнд санал хураах үйл явцын бүхий л үе шатанд халдварын эрсдэлээс урьдчилан сэргийлж санал хураах байрны гадна дугаарлахад зай барихаас эхлээд санал хураах байрны дотор байж болох сонгогчдын тоог зохицуулж хязгаарлах, сонгуулийн төхөөрөмж, материалтай харьцахад аюулгүй байдлыг хангах арга хэмжээнүүдийг авч хэрэгжүүлжээ.

Мөн энэ хүрээнд авсан бас нэг чухал арга хэмжээ нь Сонгогчдод зориулсан санал өгөхөд баримтлах журам байв. Энэхүү журамд санал өгөх алхмуудыг нарийвчлан зааварлаж, эдгээр алхам бүрт сонгогчдын дагах ёстой урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээг тодорхой зааж өгсөн байлаа. Улмаар уг журмыг сонгогчдод аль болох өргөнөөр хүргэж сонгуулийн өдөр саналаа өгөх бэлтгэл хангахад нь ҮСХ-ны зүгээс ихээхэн хүчин чармайлт гаргаж ажилласан байна.

Санал хураах байранд ажиллах сонгуулийн ажилтнуудад мөн заавал дагаж биелүүлэх тусгай журам, тодорхой заавар гарган мөрдүүлжээ. Үүнд, эрүүл ахуйн хатуу журам баримталж амны хаалт зүүх, бээлий өмсөх, сонгуулийн урд өдөр нь санал хураах байруудыг ариутган халдваргүйжүүлэх, улмаар санал хураалт эхлэхээс өмнө нэвтрэхийг

хориглох, санал өгөх бүхээг, тамга болон бусад сонгуулийн материалыг тогтмол ариутгаж, санал хураах байруудыг сайтар агааржуулахад анхаарах зэрэг арга хэмжээг заасан байв.

Санал өгөхөд сонгогчдын баримтлах журамд дараах урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээг тусгажээ:

- Санал өгөхөөр дугаарлахдаа амны хаалт заавал зүүх.
- Санал хураах байранд нэвтрэхийн өмнө биеийн температурыг зайнаас халуун хэмжих термометрээр шалгах ба халуун нь 37.5 хэмээс дээш байгаа болон амьсгалын замын өвчний шинж тэмдэг, зовуурь илэрсэн тохиолдолд өндөр зэрэглэлийн урьдчилан сэргийлэх хамгаалалт бүхий тусгай өрөөнд санал өгөх.
- Сонгогчид хоорондоо наад зах нь 1 метрийн зай барьж аюулгүй байдлаа хангах, ийнхүү зай барихад зориулж санал авах байруудад зохих тэмдэглэгээг хийх.
- Биеийн байцаалт/Иргэний үнэмлэхээ шалгуулахад бэлэн байх, гараа ариутгагчаар цэвэрлэн, тавьж өгсөн нэг удаагийн бээлий өмсөх.
- Санал хураах байранд нэвтэрсэн сонгогч тухайн хэсэгт санал өгөх сонгогч мөн эсэхээ шалгуулах үед амны хаалтаа доошлуулах буюу түр авах.
- Үүний дараа амны хаалтаа дээшлүүлэх буюу буцаан зүүж, бээлийтэй гараар саналын хуудсаа авч бөглөн саналаа өгөх.
- Эцэст нь санал хураах байрнаас гарахдаа бээлийгээ тайлж, гарах хаалганы хажууд байрлах саванд хаях.

Дээрх аюулгүй байдлын арга хэмжээтэй төстэй заалтууд тусгасан журмыг мөн цагдаагийн болон хэвлэл мэдээллийн ажилтнууд, сонгуулийн ажиглагчдад зориулан гаргаж, хэрэгжилтийг ханган ажиллажээ. КОВИД-19-өөр өвчилсөн 3000 өвчтөн, тэдэнд эмнэлгийн туслалцаа үзүүлж байсан 1000 эмч, эмнэлгийн ажилтанд зориулан Сөүл, Дэгү хотуудад байгуулсан тусгай санал хураах байранд томилогдсон сонгуулийн ажилтнуудын хувьд бүх биеийг халхалсан хамгаалалтын хувцас, нүүрний халхавч, амны хаалт, нэг удаагийн бээлий зэргийг өмсөн халдвараас хамгаалж, урьдчилан сэргийлсэн байна. ҮСХ-ны мэдээлснээр ийнхүү тусгай арга хэмжээнүүдийг шат дараатай авахад 20,000 сонгуулийн ажилтан нэмж ажиллуулах шаардлагатай болжээ.

Гэртээ хөл хорионд байсан сонгогчдод зориулан мөн тусгай журам гаргасан ба тэд санал хураалт албан ёсоор хаагдсаны дараа хөл хоригдож байсан газраасаа гарч санал хураах байранд биеэр санал өгөх боломжтой байсан байна.

⁴ Үүнд тухайлбал, хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэд, хөдөлгөөний бэрхшээлтэй ахмадууд, эмнэлэг, асрамжийн газар болон саатуулагдан хоригдсон хүмүүс багтана.

Ийнхүү сонгогчдод чиглэсэн дотооддоо авч хэрэгжүүлсэн арга хэмжээнүүдээс гадна гадаадад оршин сууж буй сонгогчид саналаа өгөхтэй холбоотой зарим шийдвэр, арга хэмжээ мөн авчээ. Тухайлбал, КОВИД-19-ийн тархалт хүндэрсэн улсуудад оршин сууж буй иргэдийнхээ аюулгүй байдлыг хангах, хөл хорио тогтоосон зарим оронд гарч явж санал өгөх боломжгүйг харгалзан, 55 оронд санал хураах үйл ажиллагааг цуцалсан ба зарим элчин сайдын яам, дипломат төлөөлөгчийн газар санал хураах цагаа богиносгосон байна.

Иргэдийг мэдээллээр хангах

ҮСХ сонгогчдод мэдээлэл өгөхийн тулд харилцаа холбооны янз бүрийн арга хэрэгсэл ашигласны дотор өөрийн [NEC eTV](#) болон үндэсний телевизийн сувгуудаар санал өгөхтэй холбоотой мэдээлэл сурталчилгаа тогтмолявуулах, орондаяар зурагт хуудас, мэдээллийн самбар байрлуулах, Сонгогчдын санал өгөх журмыг санал хураах байруудад урьдчилан санал хураахаас эхлээд сонгуулийн өдрийг хүртэл тавьж танилцуулсан байна.

Санал хураах, тоолох үйл явцын ил тод байдлыг хангах

ҮСХ-ноос нийтийн эрүүл мэндийг хамгаалах онцгой нөхцөл байдалд тохируулан авсан хатуу арга хэмжээ нь сонгуулийн санал хураах, тоолох үйл явцын ил тод, хүртээмжтэй байдалд зарим талаар сөрөг нөлөө үзүүлэх нь зайлшгүй болж ирсэн. Энэ асуудлыг халдварын тархалтаас урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээний үр нөлөөг сааруулахгүйгээр шийдэх үүднээс ҮСХ eTV болон үндэсний хэмжээнд нэвтрүүлгээ цацдаг сувгуудаар тогтмол давтамжтайгаар хоёр өдөр үргэлжилсэн урьдчилан санал хураалт, мөн сонгуулийн өдрийн санал хураалтын ажиллагааг шууд нэвтрүүлжээ. Шууд дамжуулалт нь дотоодод болоод гадаадад оршин сууж буй сонгогчдод санал хураалтын бүхий л үйл явц, үүний дотор санал хураах бэлтгэл ажил, санал хураалтыг эхлүүлэх процесс, сонгогчид саналаа өгөх үйл явц, санал хураалтыг хаах, саналын хуудсыг битүүмжлэн хүргүүлэх, тооллогод бэлтгэн, эхлүүлэх, тооллогын явц болон санал тооллогыг хаах үйл явцыг алсаас ажиглах боломж олгосон байна.

Дээрхээс гадна хүн хоорондын хавьтлаас сэргийлж сонгогчид машинтайгаа дугаарлах боломжтой тусгай санал хураах байр байгуулахаар төлөвлөгөө боловсруулаад байсан ч сонгуулийн өдөр хэт дөхсөн учир хэрэгжүүлэх боломжгүй болжээ.

Сонгуулийн кампанит ажил явуулах арга хэлбэрийг үүсээд буй нөхцөл байдалд тохируулан өөрчлөх

КОВИД-19-ийн тархалт нь улс төрийн нам, нэр дэвшигчдийн сонгуулийн кампанит ажлаа зохион байгуулж ирсэн уламжлалт хэв загварыг эвдсэн гэж дүгнэж болно. Цуглаан, олон нийтийн арга хэмжээ зохион байгуулах, мэтгэлцээн хийх, сонгогчдыг олноор нь цуглуулан хандив цуглуулах үйл ажиллагаа зохион байгуулах, айлуудаар явж ухуулга хийх зэрэг хүмүүстэй биечлэн уулзах, харилцах шаардлагатай арга хэмжээнүүд явуулах боломжгүй байв. Хэдийгээр улс даяар хатуу хөл хорио тогтоогоогүй боловч сонгуулийн өдрийг хүртэл олон хүн оролцуулсан үйл ажиллагаа зохион байгуулах, оролцохыг хориглосноос гадна зай барих, өөр хоорондоо уулзаж харилцахаа аль болох хязгаарлах заавар үйлчилсэн хэвээр байв. Үүнтэй холбоотой улс төрийн нам, нэр дэвшигчид сонгогчдод хүрч ажиллах шинэлэг арга барил нэвтрүүлэхээс өөр аргагүй байдалд хүрсэн.

2020 оны сонгуулийн хувьд сонгуулийн сурталчилгаа өмнөх сонгуулиудтай харьцуулахад яах аргагүй “даруухан” болж өнгөрсөн гэж хэлж болно. Сонгогчдод хүрч ажиллахын тулд сурталчилгааны уламжлалт аргаа өөрчлөн Интернэт орчин, цахим технологи ашиглах, үүнд тухайлбал, нийгмийн сүлжээгээр видео сурталчилгаа явуулах, гар утсаар мессеж илгээх, аппликэйшн (app) гаргах гэх мэт арга түлхүү хэрэглэж байв. Түүнчлэн зарим нэр дэвшигч 3D технологид суурилсан хийсвэрээр өргөтгөсөн бодит байдал (augmented reality (AR) technology)⁵ ашиглан дэмжигчидтэйгээ цахимаар харилцах шинэлэг арга ашиглах ч тохиолдол байлаа. Түүнчлэн КОВИД-19-тэй холбоотой сайн дурын ажил хийх, тойргийнхоо гудамж талбайг ариутган халдваргүйжүүлэх гэх мэт арга хэмжээнд оролцох нэр дэвшигчид ч байв. Бусад нэр дэвшигчийн хувьд уламжлалаас хазайлгүй орон даяар өрх бүрд тараагддаг сонгуулийн мэдээллийн товхимолд сурталчилгааны материал, мөрийн хөтөлбөрөө нийтэлж хүргэх байдлаар ажилласан байна.

⁵ AR технологи ашигласан нэгэн нэр дэвшигчийн хувьд дэмжигчид нь цахим аппликэйшн, утасны камер ашиглан мөрийн хөтөлбөрийн амлалтыг дэмжиж буйгаа илэрхийлэх боломжтой байсан аж. Зарим нэр дэвшигч гар утсанд суурилсан AR программаар дамжуулан сонгогчид 3D дүрс бүхий намын төлөөлөгчтэй цахимаар уулзаж харилцах боломжтой байв. AR технологиор дамжуулан энэхүү дүрсжүүлсэн төлөөлөгч нь хэрэглэгчийн авсан зураг, видеонд дүрс нь гарч хэрэглэгч цааш нь шэйрлэх боломжтой.

2020 оны Үндэсний Ассамблейн сонгуулийн үйл явц

2020 оны Үндэсний Ассамблейн сонгууль өндөрлөж санал хураах байрууд хаалгаа барих үед хоёр ч үзүүлэлтээр уг сонгуулийг амжилттай болсныг дүгнэж болохоор байв. ҮСХ сонгуулийг аливаа хийдэл гаргалгүй амжилттай зохион байгуулсан ба КОВИД-19-ийн эрсдэлээс үл хамааран сонгогчдын ирц өндөр байсан нь ҮСХ-ны авч хэрэгжүүлсэн шийдмэг арга хэмжээ үр дүнгээ өгсний илэрхийлэл байлаа.

Сонгуулийн ирц өндөр байв

Нийт бүртгэлтэй сонгогчдын 1/4 орчим нь урьдчилан санал өгсөн нь сонгуулийн өдөр санал хураах байруудад сонгогчид олноор цуглаж бөөгнөрөхөөс тодорхой хэмжээнд сэргийлж чадсан гэж болно. Дөрөвдүгээр сарын 11-ний өдөр урьдчилсан санал хураалт дуусахад сонгогчдын 26,7 хувь нь саналаа өгсөн дүнтэй байв. ҮСХ-ны мэдээллээс үзэхэд ойролцоогоор 12 сая сонгогч урьдчилсан санал хураалтад оролцжээ. Энэ нь өмнөх сонгуулиудтай харьцуулахад огцом өсөлт бөгөөд түүхэнд ийм олон сонгогч урьдчилж саналаа өгч байгаагүй нь сонгуулийн өдөр бус урьдчилж санал өгөх нь эрсдэл багатай гэж үзэх сонгогч цөөнгүй байсантай холбоотой нь дамжиггүй юм.⁶

Эмнэлэгт байсан КОВИД-19-ийн халдвар авч эмнэлэгт байсан хүмүүсд гэрээс буюу шуудангаар санал өгөх хуулийн зохицуулалтыг ашиглах боломж олгосон нь мөн чухал арга хэмжээ болсон. Энэ нь ирцэд дорвитой нөлөө үзүүлээгүй байж болох ч цар тахалд нэрвэгдэн эмзэг нөхцөлд байгаа сонгогчдын сонгох эрхийг хангаснаараа ач холбогдолтой арга хэмжээ болсон билээ.

2020 оны сонгуулийг товлосон хугацаанд нь зохион байгуулах амаргүй шийдвэр албан ёсоор гарсны дараа ҮСХ нь КОВИД-19-ийн тархалттай холбоотой янз бүрийн төвөгтэй асуудалтай нүүр тулсан бөгөөд энэ нь сонгуулийн үйл явц, үр дүнд сөргөөр нөлөөлж болохоор байв. Хамгийн их санаа зовоож байсан нэг асуудал нь санал хураах байранд хүн олноор цуглах тул халдварын эрсдэлээс болгоомжлон сонгогчид саналаа өгөхөөс цааргалж,⁷ улмаар сонгуулийн ирц доошилж сонгуулийн хууль ёсны буюу легитим чанарт сөргөөр нөлөөлөх вий гэсэн болгоомжлол байсан юм.

⁶ 2016 онд болсон Үндэсний Ассамблейн 20 дахь удаагийн ээлжит сонгуулиар сонгогчдын 12.19 хувь нь урьдчилж санал өгч байсан.

⁷ Гуравдугаар сарын дунд үеэр Францад болсон хотын дарга сонгох сонгууль, мөн үед Малид болсон Парламентын сонгуулиар сонгогчдын ирц эрс доошилсон байна.

2020 оны сонгуулийн хувьд дээрх болгоомжлолын эсрэг сонгогчдын ирц анхнаасаа маш өндөр хувьтай байлаа. Дөрөвдүгээр сарын 15-ны өдөр улс даяар нээгдсэн 14,330 санал хураах байрны гадна урд хожид нүүрлэж байгаагүй онцгой нөхцөлийг үл хайхран, халдвараас урьдчилан сэргийлэх зааврыг хариуцлагатай сахин санал өгөх ээлжээ тэвчээртэй хүлээсээр Солонгосын иргэд сонгуульдаа маш идэвхтэй оролцсон юм. ҮСХ-ноос урьдчилсан байдлаар танилцуулсан мэдээллээс үзэхэд нийт 44 сая бүртгэлтэй сонгогчийн 66 хувь нь сонгуульдаа оролцсон ба энэ нь 1992 оноос хойших хамгийн өндөр ирц⁸ болжээ. Үүнд сонгуульд санал өгөх нас 19 байсныг 18 болгон буулгасан сонгуулийн шинэчлэл ч нөлөөлсөн байх магадлалтайг дурдах нь зүйтэй.

Сонгуулийн ирцийн дээрх тоо баримтаас харахад ҮСХ-ны зүгээс сонгогчдыг идэвхжүүлж, халдварын эрсдэлээс үл хамааран сонгуульдаа идэвхтэй оролцохыг уриалж, ухуулах арга хэмжээ авсан нь маш үр дүнтэй байсныг илэрхийлнэ. ҮСХ нь сонгогчдын аюулгүй байдлыг хангахын тулд авч хэрэгжүүлж буй онцгой арга хэмжээнүүдийг, үндэслэл шалтгаантай нь хамт олон нийтэд хичээнгүйлэн мэдээлж, тайлбарлаж байсан. Ийнхүү санаачилгыг гартаа авч, ил тод байдлыг ханган идэвхийлэн ажилласнаар сонгогчдын хувьд халдварын эрсдэлийг бууруулах чиглэлээр ҮСХ-ны авч хэрэгжүүлсэн арга хэмжээг үр дүнтэй гэж үзэн сонгуульдаа идэвхтэй оролцсон бол улс төрийн нам, нэр дэвшигчдийн хувьд сонгуулийн кампанит ажлыг уламжлалт хэлбэрээр явуулахад тулгарсан бэрхшээлийг үл хайрхан, хязгаарлагдмал нөхцөл байдалд нийцүүлэн сонгогчдод хүрэх шинэлэг арга технологи ашиглан ажилласан.

Сонгуульдаа идэвхтэй оролцсон Солонгосын сонгогчдын хувьд эрүүл мэндэд нь эрсдэлтэй цар тахлын хэцүүхэн нөхцөлд ч иргэний үүргээ өндрөөр ухамсарлан биелүүлэх хатуужилтай болохоо батлан харууллаа. Саналаа өгөхөөс зайлсхийж болгоомжлохын оронд харин ч сонгох эрхийнхээ үнэ цэнийг улам мэдрэн сонгуульдаа олноороо идэвхтэй оролцох нь КОВИД-19-ийн эсрэг тэмцэж буй нэг хэлбэр гэж ойлгосон нь ч үүнд нөлөөлсөн нь гарцаагүй.

Сонгууль болж өнгөрснөөс хойш 10-аад хоног өнгөрч буй тул цар тахлын нөхцөлд сонгуулиа товлосон цаг хугацаанд нь зохион байгуулснаар сонгогчид болоод сонгуулийн ажилтнууд өвчний

⁸ Өмнөх Үндэсний Ассамблейн сонгуулиудаар сонгогчдын ирц ямар байсныг АСДҮОУХ-гийн Сонгуулийн ирцийн өгөгдлийн сангаас үзэхэд 2016 онд 58,03, 2012 онд 54,26, 2008 онд тус тус 46,01 хувьтай байжээ.

халдвар авах эрсдэл үүссэн эсэхийг баттай хэлэхэд эрт байна. Юутай ч ҮСХ-ноос авч хэрэгжүүлсэн шуурхай бөгөөд шийдэмгий арга хэмжээ нь сонгогчдод хангалттай итгэл үнэмшил төрүүлж чадсан нь батлагдлаа. Ирж буй долоо хоногуудад эдгээр авсан арга хэмжээ нь халдварын тархалтаас урьдчилан сэргийлсэн эсэх, сонгогчдыг нэг дор цуглуулснаар тархалтын шинэ давлагаа үүсэх эсэхийг харах үүдлээ.

Гадаадад оршин суугаа сонгогчдын ирц, сонгуулийн сурталчилгаа

Дээр дурдсан тодорхой амжилтууд байвч цар тахлаас үүдсэн онцгой нөхцөл байдалд сонгууль явагдсантай холбоотой бэрхшээлтэй зарим асуудал гарцаагүй тулгарсан бөгөөд вирусийн халдварын эсрэг авсан шийдэмгий арга хэмжээнүүд нь сонгуулийн зарим үйл явцад таагүй нөлөө үзүүлэх тал ажиглагдсаныг дурдах нь зүйтэй.

Тухайлбал, гадаадад оршин сууж буй сонгогчдын санал авах үйл ажиллагаа 4-р сарын 1-ээс 6-ныг хүртэл үргэлжилсэн нь үүний нэг жишээ болно. КОВИД-19-ийн тархалттай холбоотой нэлээд олон улсад санал хураах байр ажиллуулах боломжгүй болсон. Хуулиар гадаадад оршин сууж байгаа бүртгэлтэй сонгогч тухайн улсдаа байрлах элчин сайдын яам, дипломат төлөөлөгчийн газарт зөвхөн өөрийн биеэр ирж⁹ саналаа өгөх боломжтой. Үүнтэй холбоотой хөл хорионоос үүдэн санал хураах байр нээж ажиллуулах бололцоогүй орнуудад сонгогчид санал өгөх боломж нь хаагдсан. ҮСХ-ны тооцоолсноор 55 улсад санал хураах байр ажиллуулах боломжгүй болсноос үүдэн 87,000 сонгогч сонгуульд оролцож чадахгүй болсон нь гадаадад байгаа гэсэн бүртгэлтэй нийт 172,000 сонгогчийн бараг 51 хувь юм. Гадаадад оршин сууж буй сонгогчдын санал хураах ажиллагаа дуусахад гадаадаас зөвхөн 41,000 сонгогч саналаа өгснийг ҮСХ мэдээлсэн. ҮСХ-ны зүгээс зарим хатуу арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэхээс өөр аргагүй нөхцөлтэй тулгарсан ба 2020 оны сонгуульд гадаадад оршин суугаа сонгогчдын дөнгөж 23,8 хувь саналаа өгсөн нь Солонгос Улс гадаадад байгаа сонгогчдынхоо саналыг авах хуультай болсон цагаас хойших хамгийн бага¹⁰ үзүүлэлт байжээ.

⁹ Солонгосын гадаадад оршин сууж буй сонгогчид шуудангаар санал өгөх боломжгүй.

¹⁰ 2017 оны Ерөнхийлөгчийн сонгуулиар гадаадаас санал өгсөн сонгогчдын ирц 75.3 хувьтай байсан бол 2016 оны Үндэсний Ассамблейн сонгуулиар 41.4 хувь, 2012 оны Ерөнхийлөгчийн сонгуулиар 71.1 хувьд хүрч байжээ.

Үүссэн нөхцөл байдлын улмаас хэвийн явагдах боломжгүй болсон сонгуулийн бас нэг үйл явц нь сонгуулийн кампанит ажил байв. Хязгаарлагдмал нөхцөлд сонгуулийн кампанит ажлаа зохион байгуулахаас өөр аргагүй болсон нам, нэр дэвшигчдийн сурталчилгаа өмнөх сонгуулиудтай харьцуулахад цар хүрээ, үр нөлөө нь буурсан дүр зураг ажиглагдаж байв. Гэвч нийтийн эрүүл мэндийг хамгаалахын тулд авч хэрэгжүүлж буй халдварын эсрэг хатуу арга хэмжээ нь зайлшгүй шаардлагатай бөгөөд уламжлалт арга хэлбэрээр сонгуулийн сурталчилгаа явуулах боломжгүй болохыг хүлээн зөвшөөрч эвлэрэх хандлага давамгайлж байв.

Солонгосын цоо шинэ туршлагаас суралцах зүйлс

Дэлхий дахинаа КОВИД-19-ийн халдварын тархалт намжаагүй, ойрын хугацаанд намжих эсэх нь тодорхойгүй одоогийн нөхцөлд хэд хэдэн улс Өмнөд Солонгосын нэгэн адил ээлжит сонгуулиа товлосон хугацаанд нь зохион байгуулах эсэх, тэрчлэн эрүүл, аюулгүй орчин хэрхэн бүрдүүлэх талаар толгой гашилгаж байна. Тэгэхээр тус улсын эхлүүлсэн туршлагаас сургамж авч түүх, нийгэм, улс төр, соёл, дэд бүтэц, эдийн засгийн хувьд ялгаатай улс орнууд хэрхэн ашиглах вэ? гэдэг асуулт сонирхол татаж байна.

Өмнөд Солонгосын жишээнээс үзэхэд ҮСХ нь асар хүнд нөхцөл байдалд ажилласан ч алдаа гаргалгүй мэргэжлийн түвшинд сонгуулиа амжилттай зохион байгуулж чадсан. Гэвч энэ туршлагыг өөр өөрийн онцлогтой бусад улс орон шууд авч ашиглах боломжтой гэсэн үг биш юм. Сонгууль явуулах эрүүл, аюулгүй орчныг Солонгостой харьцуулахуйц түвшинд бүрдүүлэхэд бусад улс орны хувьд тодорхой урьдчилсан нөхцөл бүрдсэн байх нь туйлын чухал.

КОВИД-19-ийн тархалтыг үр дүнтэй хянах чадавх

Юуны өмнө зайлшгүй анхаарах асуудал бол КОВИД-19-ийн халдварын тархалттай тэмцэх улс орнуудын чадавх, дэд бүтэц, арга хэрэгсэл, тактик, үр дүн нь харилцан адилгүй байгаа бодит байдал юм. Улс орнуудын хувьд цар тахалтай тэмцэн тархалтыг бууруулах, цаашид нэмэгдүүлэлгүй хянахад чиглэсэн арга хэмжээ нь янз бүрийн шатанд явагдаж харилцан адилгүй үр дүнтэй байна.

Өмнөд Солонгос Улсын хувьд засгийн газар нь хамгийн анхны халдварын тохиолдол бүртгэгдсэний дараа хариу арга хэмжээ авахдаа нэлээд цаг хугацаа алдсан талтай ч дараа нь асар хурдан хариуцлагатай ажиллаж иргэддээ

болоод бусад улсуудад халдварыг тогтоон барьж, тархалтыг намжаан хянах чадавхтай болохоо нотлон харуулсан билээ. Солонгос Улс хорио цээр тогтоож, иргэдийнхээ чөлөөтэй зорчих, шилжих хөдөлгөөнийг хатуу хязгаарлаагүй боловч санал хураах өдрийг хүртэлх хугацаанд халдвар авсан тохиолдлын тоог хяналтдаа байлгаж, тогтоон барьж чадсан.

Тэгэхээр КОВИД-19-ийн тархалтын нөхцөлд сонгууль зохион байгуулах шийдвэр гаргахад харгалзах гол шалгуур нь сонгуулийн үйл явц үргэлжлэх хугацаанд халдварын тархалтыг тогтоон хянах чадавх юм. Санал хураалтыг зайнаас буюу сонгогч заавал биеэр ирэлгүй санал өгөх боломжийг хуульчлаагүй нөхцөлд хөл хорио тогтоож иргэдийн хөдөлгөөнийг ямар нэг байдлаар хязгаарласан л бол сонгууль зохион байгуулахад хүндрэл үүсэх нь ойлгомжтой. Өмнөд Солонгосын хувьд Засгийн газар нь халдварын тархалтыг намжаан барьж чадсаны дээр ҮСХ-ноос авч хэрэгжүүлсэн эрүүл, аюулгүй орчныг бүрдүүлэх арга хэмжээний үр дүнд сонгогчид айж эмээлгүй саналаа өгөх нөхцөл бүрдсэн ба энэ нь сонгуулийн ирц өндөр байхад нөлөөлсөн аж.

Сонгуулийн эрх зүйн орчин

Солонгосын ҮСХ-ноос авч хэрэгжүүлсэн арга хэмжээ, сонгуультай холбоотой нийтийн эрүүл мэндэд учирч болзошгүй эрсдэлийг багасгах, халдвараас урьдчилан сэргийлэхэд чиглэсэн үйл ажиллагаа нь тус улсын өмнөх сонгуулиудад болоод олон улсад ч урд өмнө огт гарч байгаагүй шинэ туршлага болсон. Эдгээр арга хэмжээг цаг алдалгүй, алдаа мадаггүй хэрэгжүүлэхэд сонгогчдын оролцоог хангахад чиглэсэн нарийвчилсан зохицуулалт бүхий сонгуулийн эрх зүйн орчин чухал урьдчилсан нөхцөл болсон юм. Сонгогч сонгуулийн өдрөөс өмнө урьдчилж биеэр болон алсаас санал өгөх процесс КОВИД-19-ийн тархалтаас өмнө хуульчлагдсан байсан бөгөөд дээрх заалтуудыг цар тахлын улмаас бий болсон нөхцөл байдалд тохируулан ашиглах боломжтой байв. Урьдчилсан санал хураах зохицуулалтын хүрээнд сонгогч улс даяар байгуулагдсан санал хураах байруудын алинд ч хамаагүй очиж биеэр санал өгөх буюу заавал урьдчилж бүртгүүлэх шаардлагагүй байв. Түүнчлэн зарим эмзэг бүлэгт хамаарах сонгогчдын хувьд шуудангаар урьдчилж санал өгөх боломжтой байсан. Гадаадад оршин сууж буй бүртгэлтэй сонгогчдын хувьд бүгдийг нь хамруулах боломжгүй байсан ч чамлахааргүй олон сонгогч гадаадаас сонгуульдаа оролцож саналаа өгсөн дүнтэй байлаа. Солонгосын сонгуулийн

эрх зүйн орчинд сонгогчдын оролцоог хангахад чиглэсэн дээрх боломжуудыг тусгаж зохицуулсан байхаас гадна ҮСХ-ны хувьд эдгээр зохицуулалтыг хэрэгжүүлж ирсэн туршлагатай ба зохион байгуулалт, процедур, үйл ажиллагааны талаас хуримтлуулсан мэдлэг, чадавхтай байгууллага болох нь мөн нөлөөлсөн юм.

Олон улс оронд дээр дурдсан шиг урьдчилж болон алсаас санал өгөх боломж сонгогчдод олгосон нарийвчилсан хуулийн зохицуулалт байхгүй ба сонгогчид сонгуулийн өдөр санал хураах байранд биеэр ирж саналаа өгөхөөс өөр аргагүй байдаг. Үүнээс үүдэлтэй хэрэвээ цар тахлыг үл хайхран ээлжит сонгуулиа товлосон хугацаанд нь зохион байгуулахаар шийдвэрлэсэн нөхцөлд сонгогчдын ирц хангалттай түвшинд хүрэхгүй байх эрсдэлтэй. Ялангуяа хөгжиж буй улсуудын хувьд дээрх асуудал үүсэх магадлалтай юм.

Шаардлагатай хэрэгсэл, нөөцөөр цаг алдалгүй хангах

КОВИД-19-ийн тархалтын үед сонгуулийг үр дүнтэй зохион байгуулахад зайлшгүй шаардагдах нэг нөхцөл нь сонгогчдын эрүүл мэндэд эрсдэл үүсгэхгүй баталгаатай орчинд санал хураалтыг зохион байгуулахад шаардлагатай хэрэгсэл, бусад нөөцийг хүртээмжтэй байлгах явдал юм. Үүнд санхүүгийн эх үүсвэр, дэд бүтэц, технологи, харилцаа холбооны болон бусад шаардлагатай хэрэгсэл, хүний нөөц, ноу-хау, чадавх, журмаар зохицуулсан болон албан бус процедур, арга хэмжээ зэрэг багтах ба СТБ нь шаардлагатай онцгой арга хэмжээг цаг алдалгүй авч хэрэгжүүлэхэд дээрх нөөцийг хүрэлцээтэй хэмжээгээр хугацаа хожимдуулалгүй хангаж өгөх нь чухал юм.

Энэхүү нийтлэлийг бичиж байх үед Үндэсний Ассамблейн 21 дэх удаагийн ээлжит сонгуулийн зохион байгуулалтын хүрээнд авч хэрэгжүүлсэн урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээг санхүүжүүлсэн зардлын нарийвчилсан мэдээлэл хараахан тодорхой болоогүй байв. Гэвч харьцангуй богино хугацаанд нарийн төвөгтэй үйл ажиллагааг амжилттай хэрэгжүүлэхэд мэдээж нэлээд хөрөнгө санхүү шаардагдсан нь ойлгомжтой.

ҮСХ-ны зүгээс хүндхэн нөхцөлд Солонгосын Үндэсний Ассамблейн 21 дэх удаагийн ээлжит сонгуулиа амжилттай зохион байгуулж чадсан нэг шалтгаан нь хангалттай хөрөнгө, нөөцийг цаг тухайд нь олгосонтой холбоотой болох нь гарцаагүй. Бүх улс оронд үүнтэй ижил нөөц боломж байхгүй тул Солонгостой харьцуулахуйц түвшинд сонгуулийг үр дүнтэй зохион байгуулахад бэрхшээл учирч болох юм.

Улс төрийн таатай орчин

Бас нэг анхаарах хүчин зүйл нь улс төрийн таатай орчин бүрдүүлэх явдал юм. Үүнд янз бүрийн улс төрийн хүчин, оролцогч тал (үүнд сонгуульд өрсөлдөгч талууд) цар тахлаас үүдэн тулгараад буй нөхцөл байдлаас бий болсон хязгаарлалтуудад зохицон, сонгуулийн сурталчилгаа, кампанит ажлаа уламжлалт арга хэлбэрээр зохион байгуулах боломжгүйгээ хүлээн зөвшөөрөх нь гол асуудал болно. Ингэснээр СТБ-ын хувьд ч хүнд нөхцөлд чиг үүргээ үр дүнтэй гүйцэтгэхэд дэмжлэг бүхий таатай нөхцөл бүрдэх сайн талтай.

Улс төрийн таатай нөхцөл гэдэгт улс төрийн нам, нэр дэвшигчдийг тэгш өрсөлдөх боломжоор хангах, эрх баригч нам нь томоохон хэмжээний хямралыг даван туулах явцдаа олж авсан давуу талыг тэгшитгэх арга эрэлхийлэх нь мөн чухалд тавигдана.

Онцлог нөхцөл байдал

Өмнөд Солонгос Улсад саявтар болж өнгөрсөн сонгуулийн туршлагаас суралцахдаа улс орнууд өөрийн өвөрмөц онцлог, нөхцөл байдлаа сайтар үнэлж, цар тахлын үед шударга, эрсдэлгүй, баталгаатай сонгууль явуулахад зайлшгүй шаардлагатай урьдчилсан нөхцөл, шаардлага бүрдсэн эсэхийг харьцуулж үзэх нь зүйтэй.

Солонгосын сонгуулийн туршлагаас суралцах зүйл их, ололттой зүйл багагүй хэдий ч КОВИД-19-ийн тархалтын нөхцөлд сонгуулийг шударга, баталгаатай, эрсдэлгүй зохион байгуулахад заавал мөрдвөл зохих стандарт, арга барилыг тухайн улс авч хэрэгжүүлэх боломжгүй байж болно. Юутай ч ирж буй саруудад ардчилсан сонгуулиа аюулгүй нөхцөлд зохион байгуулахаар зэхэж буй улс орнуудын хувьд дэлхийн хэмжээний томоохон цар тахлын үед чухал сонгуулиа амжилттай зохион байгуулсан Солонгосын шинэлэг туршлагаас авч суралцах, тунгааж бодох зүйлс бишгүй байх нь ойлгомжтой.

Хэрэгтэй линк

- ҮСХ-ноос бэлтгэсэн видео: Сонгогч саналаа өгөхөд баримтлах журам/ Voter Code of Conduct in 20 Seconds
- ҮСХ-ноос бэлтгэсэн видео: Сонгуульдаа оролцож, аюулгүй орчинд саналаа урьдчилж өгнө үү/ Come and Vote Safely during Early Voting
- ҮСХ-ноос бэлтгэсэн видео: Сонгуульдаа оролцож, аюулгүй орчинд саналаа өгнө үү/ Come and Vote Safely on Election Day
- ҮСХ-ноос бэлтгэсэн видео, зураг: Сонгуульдаа оролцож, аюулгүй орчинд саналаа өгнө үү / Come and Vote Safely
- Үндэсний Ассамблейн 21 дэх удаагийн ээлжит сонгууль: Шууд дамжуулалт /Livestreaming

© Нээлттэй Нийгэм Форум болон Ардчилал, сонгуульд дэмжлэг үзүүлэх олон улсын хүрээлэн (АСДҮОУХ), 2020

Энэхүү өгүүллийг АСДҮОУХ зөвшөөрсний дагуу Нээлттэй Нийгэм Форум монгол хэлнээ хөрвүүлж хэвлэн нийтлэв. Өгүүллийн цахим хувилбарыг ашгийн бус зорилгоор чөлөөтэй хувилж, түгээж, дамжуулж болохын зэрэгцээ хэсэгчлэн ашиглаж болно (Creative Commons Licence (CCL) – Creative Commons Attribute-NonCommercial- ShareAlike 3.0 лицензийн дагуу). Энэхүү CCL лицензийн талаарх дэлгэрэнгүйг <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/3.0/> хаягаар орж үзнэ үү.

НЭЭЛТТЭЙ
НИЙГЭМ
ФОРУМ

Нээлттэй Нийгэм Форум
Жамьян гүний гудамж-5/1,
Сүхбаатар дүүрэг
Улаанбаатар-14240,
Монгол Улс
И-мэйл: osf@forum.mn

Вэбсайт: <http://www.forum.mn>

International IDEA (АСДҮОУХ)
Хаяг: Stromsborg, SE-103 34,
STOCKHOLM, SWEDEN
Утас: +46 8 698 37 00,
Факс: +46 8 20 24 22
И-мэйл: info@idea.int

Вэбсайт: <https://www.idea.int>

АРДЧИЛАЛ, СОНГУУЛЬД ДЭМЖЛЭГ ҮЗҮҮЛЭХ ОЛОН УЛСЫН ХҮРЭЭЛЭН (АСДҮОУХ)

АСДҮОУХ нь тогтвортой ардчиллыг бэхжүүлэх зорилготойгоор 1995 онд байгуулагдсан бөгөөд ардчилал, сонгуулийн асуудлаар дагнан олон улсын хэмжээнд үйл ажиллагаа явуулдаг цорын ганц засгийн газар хоорондын байгууллага юм. АСДҮОУХ-д дэлхийн бүх тивийг төлөөлөх 33 улс гишүүнээр элсээд буй бөгөөд хүрээлэнгийн зүгээс ардчиллын институцүүд болон үйл явцыг сайжруулж хөгжүүлэх, тодорхой улс орон, бүс нутаг, олон улсын хэмжээнд түншлэл бий болгон, яриа мэтгэлцээн өрнүүлэх, харьцуулсан судалгаа шинжилгээ, мэдээллээр хангах замаар тогтвортой, үр дүнтэй ардчиллыг бэхжүүлэхийг зорьдог.